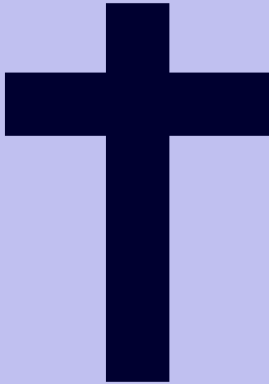

Isuva Soqe Uva Kuama

Genesis and the Gospels in the Arau dialect of the North

Tairora language of Papua New Guinea

Isuva Soqe Uva Kuama
Genesis and the Gospels in the Arau dialect of the North
Tairora language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Arau long Niugini
copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Arau (North Tairora)

Dialect: Arau

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

90947037-585d-5612-873d-36e338f0ae1b

Contents

MATIU	1
MAAKI	8
RUKU	17
IOHANE	24

MATIU

13

Iсуva numiiaа uantaseo kiva nimu uvaa

²⁴ Isuva vaihao vaiinki nahenki uva vo uantaseo kiva nimio, Kotiva vaiinki nahenkiqaa raqisiainaa maa uvaa via voqaama vaio ivo. Vaiinki vovano soqe suvu *uiti* suvu nai avukaqi ukukeo ²⁵ ou entaqi nai navunaasa hampaka vaike vauvo via navukaava vovano aninteo uiti ukukoаqi numii uku amikoave. (Vi numiiva via saqive mareve *uiti* saqi mare vohaa vaivo via kavaqai sa vohaa vaiave.) Via navukaava numii uku amikeo vuvu ²⁶ *Uitivano* numii vakamaseo vohaaraqі qampiқakeo amparaiqasa kava irakaeva auki vau-manka via saiqа vainkinavu kavovo vi numiiva *uiti* vakamaseo qampiqa keo vaumanka ²⁷ via saiqа vainkinavu vuu naaho qoa kiva amiha kiha, Noa vaiinkio, ae sae soqe suvu ukukaarao? Kaihaoie vi numiiva anio ivo? kinka.

²⁸ Minki kuvo viva oho kio, Ki navukaava vovano numii uku kimikeo ivo, kumanka via saiqа vainkinavu via irehama, Hoe kenavu ou vi numiia nuqu saraave? kuvo ²⁹ viva aqao kio, Sa numii via nuqu saake. Ne numii nuqu sehama uiti vakamase rauvusevoave. ³⁰ Qaqi saivo uitivanovaka numivanovaka vohaaraqі qampiqaаie. *Uitivano* mpeqaiqama viaqe ke ki ntara qantu vare anisaraama minkima kieave. Vi numiia naane keqase rumpa sema vuu iha quara kimikema viaqaankaima *uiti* keqasema vuu ki ntara naavuqima vuu kimikaake kiaave, kio. Isuva vi uvaa uantaseo kiva nimua...

³⁶ Isuva vaiinki nahenki uva uantaseo kiva nimiqi vio viaqaankaio viva vaiinki nahenki mini seo naavuqi vumanka via vainkinavu viva vauaqi uu ntema kihama, Vaasa kianaa via navukaava numii via avukaqi uku amiko uvaa vi uvaa osara kiva kimiaqe iriae, kinka.

³⁷ Via vainkinavu minki kuvo Isuva vinavusa kiva nimio kihao, Vaiinki vovano soqe suvu ukuko vaiinkiva vaieva ke visave. Ke vakaini vakakai vainkisa ke vi vaiinkisave. ³⁸ Vi vaiinkia avukaqi vau vakava vaieva via vaka aiqava maa vakaa aiqava naako vakama vaio ivo. Soqe suvuvano vaieva suvuvano Kotia uva iia vaiinki nahenkisama vaiavo. Numivano vaieva sa Kotia uva iia vaiinki nahenkisama Satanaa vainkima vaiavo. ³⁹ Via navukaava uku amiko vaiinkiva vaieva viva Satanavave. Ntara qantu vare anu entava vaieva aiqavaa entave maa vakaa kaiqaaina entava vaio ivo. Ntara qantu vare anu vainkisa vairesа visa naauaihainaasave.

⁴⁰ Via saiqа vainkinavu numii keqa sema rumpa sema vuu iha quara amikontemase naankiara aiqavaa entaqaa

minkima qovarai qianaove. ⁴¹ Ke vakaini vakakai vainkisa vaiqi vi aiqavaa entaqaa ke naauaihainaasa nikikaaiia visa oku ke raqisiaina vakaaqaankai ki vainki mantaiqama nimike vai vaiinki nahenkisa rumpa vare vaaqu saiqa vare vaisa rumpa vare ⁴² ntika vuu noa iha ikainaaqi aqu saimanka visa ihaqi vaiha iqi rakaqi viha aarai kenki kiha vaivaave. ⁴³ Visa mini vuu agusaimanka avuqavumase ni vaiinki nahenkisa suaivano ikainantemase ikaqi vivo Kotiva visa qova visaqaa raqisiqio via vaiqi vivaave. Ni aako vaiea vi uvaa osara iriake, kua. Isuva kuama.

14

Isuva varuva namaiqaa qaqi nua

²² Isuva ntara nimio viaqaankaio nai vainkinavu nikikeo kihao, Ne kaanuqi vaai nte varuva namai hini vankaraini ne naane ou vi vaiqe ke vaiinki nahenki nikikaaiia nai maqa nai maqa vuake kio. ²³ Minki kivaseo viva vaiinki nahenki nai maqa nai maqa mini nikikama seo viaqaankaio Kotia aaraeva veraa aiqinaqaa vuvo entama vuvo viva mini nariaraa vauvo ²⁴ kaanuvano vakaihaio niaa ntaka vauvo uvaivano visa viea unaihaio anuvoa kio namaivano kaanu veqa vegamaqi vi vaua.

²⁵ Uvai uki vauvo namaivano kaanu veqa vegamaqi vi vauvo amparaiqasa aakikaeva uvo Isuva namai avu vau nuvaqi vio visa vunaini vumanka ²⁶ via vainkinavu kavovo viva namai avu vau ni vaumanka visa voqamase aaku ikomanka noaiqaase qeke vaiha oi oi kiha vaanave kiha vauvo ²⁷ Isuva vaasa visaa kihao, Mpeqaiqamavi qaqi variake. Ke visave. Sa gekaake, kio.

²⁸ Isuva minki kuvo Pitaava kihao, Noavauvo, ae quqaa vaiea kiva kimiaqe kevaka namai auha vau ae vainanaini vuae, kio. Pitaava minki kuvo Isuva ho kuvuane kio. ²⁹ Kuvo Pitaava kaanuqinkaio vaavi nteo kaanu mini seo namai avu vau Isuva vaunaini vio. ³⁰ Viva mini vihaoma ho viae kivaseo kavovo uvaivano voqamaseo uki vauvo viaa iihao viva qekehao viaqaankaio namaiqi kukuvieva auki vaihao Isua aaramaseo, Noavauvo, ki ukuvaraane, kuvo ³¹ Isuva vaasama nai sauqu kukuseo via ukuvaeo kihao, Ae sa uvaivano ukiaa iiakaa kiriaraqai iiakaave. Sa kiriaro kaara aako iriane, kio.

³² Isuva minki kivaseo visanti kaanuqi vaai ntovo uvaivano vaasa kaiqa vumanka ³³ via vainkinavu kaanuqi vaua Isua quahama amikeha kiha, Ae quqaama Kotia maaquvano variarao, kio kuama.

26

Iuntaasiva Isua vuu kuka saainaama munima vaoa

14 Isuva minki kuvo Isua 12 vainkinavuqinkaio vo vaiinkivano via auku Iuntaasi Ikeriotiva veva nteo Kotia saiq̄a vara amike vau vaiinkisa visa noa vaiinkinavu vaunaini vio¹⁵ ou visa ireo, Ke Isua ni sauquqi vuu kuka saaea ne nana soq̄aae ki kimivaave? kumanka visa oi munima 30 navu saara ntuvasa amuvo Iuntaasiva vi munimaa vaeo¹⁶ vi entaaqaankaio nai visa sauquqi Isua kuka saaina aaraa aikukiha vaua.

Isuva nai vainki hampaka vehasumako ntaraa noa

17 Sa noq̄avi mpareti saraa ovaka naaina entanavuva ani ntovo hoq̄arenaa entaq̄aa via vainkinavu Isuva vaunaini aninte kiha, Karaq̄ie kenavu ou henuq̄ama amikaaiaa ae vehasumako entaa iihaama vi ntaraa nenaave? kinka.

18 Vinavusa minki kuvo Isuva kihao, Nenavu Ierusaremi vakusaini ou vi vaiinkiaa minkima kiake. Kinavu maara ki vai vaiinkiva kihao ki entama aninte ivo. Ke kenka vainki hampaka ai naavuqi vehasumako ntaraa naeave kio ivo kiake, kio. 19 Isuva minki kumanka via vainkinavu vi ntaraa kuntemase henuq̄ama vakoa.

20 Henuq̄ama vakovo entuvo Isuva nai vainkinavu hampaka ou ntara kaintaq̄aa oquvi vaihao²¹ ntara nehao kihao, Ke kiaima iriake. Niq̄inkaio vovano navukaasa nivuq̄aa ki q̄ovarama saanaove, kio. 22 Minki kuvo via vainkinavu munkusa mantaiq̄umanka vinavusa vohaiq̄a vohaiq̄a Isua irema, Noavauvo, ae kiriarae ki variarao? Sa ke visavauve, sa ke visavauve, kivaqi vi.

23 Minki kivaqi vuvu Isuva kihao, Nai mpareti varaseo ki vakamaseo kanuqi vaaki quntaaseo ne vaina vaiinkiva vi vaiinkiva ki q̄ovarama saanaove. 24 Ki vakaini vakakai vainkisa kiriarae vekanko entaq̄aa minkima ki haruseaa q̄ara ntuva koave. Vi uvava vivauma vaianaove. Ki vakaini vakakai vainkisa q̄ovarama saaina vaiinkiaa oho kiva amike uo. Via nova sa via vakakiaiq̄e hove kiakaave, kio.

25 Isuva minki kuvo Iuntaasiva via q̄ovarama saaiava Isua ireo, Maara ki variara vaiinkio, kiriarae ki variarao? kuvo Isuva kihao, Eo, ae kianaave, kio.

Mpareti ntaraa uaini namaiaa kiva koa

26 Isua vainkinavu ntara ne vauvo Isuva mpareti ntara varaseo Kotiaa soq̄ema iarao kivaseo nkuisseo nai vainkinavu nimio kihao, Maa ntaraa vara naake. Maa mparetiva ki vaakama vaio ivo, kio.

27 Minki kivaseo viva uaini namai viaqi vau kaapaa vaaseo Kotiaa soq̄ema iarao kivaseo vinavusa viki nimihao kihao, Ne aiq̄ava maa namaia naake. 28 Maa namaiva ki naarema vaio ivo. Kotiva vaiinki nahenki hampaka vohaaraq̄i ruvaantumavi vaieva q̄araasa uva vakaevave. Vi uvava mpeq̄aiq̄ama vuaie kio ki naarevano vi uvaa mpeq̄aiq̄ama saanaove. Ki

haru saivo ki naarevano ntehao airi vaiinki nahenki saihaqi-hao visa manta uva nunka nimikaanaove. ²⁹ Ke kiaima iri-ake. Maa entaqaankai ke sa uaini namai qaiqaa naeave. Ke sa narai minkiaqi vuaiia ne ki qova raqisiainaqi ki vakamase ou vaiqe vi entaqaqa ni hampaka vaiha qaraasa uaini namai naeama ivo, kio.

³⁰ Iсуva minki kivaseo nai vainki hampaka Kotiaa ihi ki-vaseo veva nteo Orivi aiqinaqaa vuama.

Iсуva Pitaava nai kie iaina uvaa kiva amua

³¹ Vinavusa mini vuvo Iсуva vinavusa kiva nimio, Nenavu vake entaqi ki maini sema aiqiu aukuke santama vivarae. Kotia vukaqi qara ntuva ko uvava vake vivauma vaianaove. Minkima kio:

Sipisipiqaa raqisina vaiinkia

Kotiva via ruquku saia sipisipi visa qekase nariara nariara vona vona vivaave, kuave.

³² Ho naankiara ki vaa qaqi himpima saiaqe vaiha ni nivuni ke naane Kariri vakaini vieave, kio.

³³ Iсуva minki kuvo Pitaava aqao kio, Aiqaava vinavusa ai maini se aiqiu aukuke santama vivea keqai ainti maini vaieave, kio.

³⁴ Pitaava minki kuvo Iсуva kihao, Ke kiaiama iriane. Vake entaqi kokoraavano sa uva kiaa ae kaaramo naini kiriara kihaa sa via kavaunaave kinaave, kio.

³⁵ Iсуva minki kuvo Pitaava aqao kio, Ke sa ariara sa kavaunaave kiaave. Ai vakamase kivaka haru saivea sa ke minki kiaave, kio. Pitaava minki kumanka Isua vainki hini usavaka vi uvaaqai kua.

Kesemanini saqava ukukoaqi Iсуva vua

³⁶ Viaqaankaio Iсуva nai vainki hampaka ou vio saqava ukukoaqi via auku Kesemani viaqi ou nteo nai vainki-navuaa kihao, Nenavu maini oquvi vaiqe ke vuuni ou Kotia aaraae, kivaseo, ³⁷ Pitaaravaka Sepakia maaqukantavaka vinavusaqai ntika vaeo mini vihao noa aako iuvao via munkusavano mantaiquvo ³⁸ viva kaaramonavuaa kihao, Ki munkusavano noaiqaaseo mantaiqama ihavihao ki haru saeva voqaama vaimanka vai uo. Nenavu maaqaa vaiha ki vakamase vaiha avu rampai sehama aikukiha variake, kio.

³⁹ Minki kivaseo viva amparaiqasa ou vio viihaio ou vakaini hiqinti vio Kotia aarehao kihao, Umpo, ki qo, ae hove kiea ke ihavina namaia naainaa voqaama ae vi namaia qaqini vaa kimikaane. Ho sa ke kenka varaakaa iraqe vaaeave. Ke ae varaakaainaa vaaeave, kio.

⁴⁰ Iсуva minki kivaseo uuranteo nai vainki kaaramonavu sonaini kuvu kavomanka vinavusa avu kauntomanka vaike vauvo viva Pitaaraa kihao, Nankihae ne kaaramonavu ki

vakamase amparaiqa vaiha sa avu rampai seha aikukiha vaiavo? ⁴¹ Ninavuaa vinavusa manta saiqa varaake kio Satanava ninavu avakaantoa viaa iiha aikuki vaiha Kotia aareha variake. Ninavu maraquavano minkiakaa ivo ni vaakavanoqai sa ho mpeqaiqimanka vaiavo, kio.

⁴² Isuva minki kivaseo qaiqaa kaaramonavu mini seo ou qaiqaa Kotia aarehao kihao, Umpo ki qo, maa kaapaqia vaina namaia sa ae qaqini vaa saraia qaqi naane kiesa ke ae varaakaainaa varaeave, kio. ⁴³ Minki kivaseo qaiqaa ouranteo kuyu kavovo via vainki kaaramonavu avu kauntomanka vaikake vinka. ⁴⁴ Vinavusa vaikake vauvo Isuva qaiqaa vinavusa mini seo qaiqaa ou vio Kotia kaaramo naini aarehao vaasa kuntema seo qaiqaa kio.

⁴⁵ Kotia aarama kaiqaseo Isuva ouranteo kaaramonavuaa kihao, Ise, nenavu ho ihae vaike vaiavo? Ho kavaake. Ki entama aninteo ivo. Ki vakaini vakakai vainkisa ki ravaaqau vare vuu qoa saiqa vare vaisa sauquqi kuka sevaave. ⁴⁶ Himpigenavu vuae. Ki qovarama saaia vaiinkiva anima vaio ivo, kio...

Iuntaa noa vaiinkinavu nivuqaa Isua vuu soa

⁵⁶ ...Isvu minki kumanka visa via ravaaqau somanka via vainkinavu via mini se aiqau aukuke vuama.

⁵⁷ Via vainkinavu aiqau aukuke vumanka Isua ravaaqau kosa via vika vare Kotia naavuqi saiqa vare vaua visa avuniaa vaiinkivano vauaqi Kaiapaasia naavuqi vuu somanka vi naavuqi maara osara ki vau vaiinkinavusavaka Iuntaa vaiinki noanavuvaka usi vaua.

⁵⁸ Isua vika vuu se vauvo Pitaava niaraihaio visa avakaqi vio Kaiapaasia naavu vakusaini ou nteo uvisaqinkaio vaakinteo avukaqi vio vi ahasava qovarai qiainaa kavaeva ou vi naavua maintaraa raqisi vau vaiinkinavusa hampaka oquvi vaua.

⁵⁹ Pitaava mini vahaaqaini vaumanka naavuqi Kotia naavuqaa raqisu vaiinkisavaka aiqava viaqi usi vau vaiinkisavaka visa Isua arusaesa Isuaqaa una uva vakaa kuvo ⁶⁰ sa vi uvava vaumanka qumina vi uvaa rantehama vo vaiinki vo vaiinki himpi Isuaa una uva kua. Minkimaqai kumanka viaqaankai vaiinki kaaraqanta himpi ⁶¹ Isuaa kiha, Maa vaiinkiva minki kimanka kekanta iunaave. Viva kihao, Ke homa Kotia naavu rampai aguse viaqaankai kaaramo entaqai vaiha vi naavua qaiqaa saqa kaiqa saraave kiave, kinka.

⁶² Vikanta minki kuvo Kotia saiqa vaa amike vaua visa avuniaa vaiinkivano himpio Isuaa kihao, Vikanta minkima aiqaa uva vakeha ki vaiavo. Ae vo? Naikantaa nana uvae kinaave? kuvo ⁶³ Isuva sa uva kiaio evaara vauvo qaiqaa avuniaa vaiinkivano Isuaa kihao, Ke Kotia avuqaa vaiha via

auku ntehama ariarama quqaa uva kiane ki uo. Quqaae Kotiva ai akikaivaae ae kinavu saihaqiava mesaia vaiinkivano variarao? Quqaae ae Kotia maaquvano variarao? Kinavu kiva kimiage iriae, kio.

⁶⁴ Viva minki kuvo Isuva kihao, Ae kianaa ke maa visave. Ke kiaima ne iriake. Ne naankiara kavaige ke vakaini vakakai vainkisa noaiqamavi Kotiva mpeqavano vaiainanaini via sauqu kanaraini oquvi vaiha konavuqaa kuvieave, kio.

⁶⁵ Isuva minki kuvo Kotia saiqa vaa amike vausa visa avuniaa vaiinkivano nai ukavaaqa nahaqu aquseo kihao, Oho, viva Kotia avuqaa vaihao vaaqu uva kio ivo. Vo vaiinki viaqaa uva vakaaina vaiinkia qumina aarevoave. Kavaake. Ne ii vaiavo viva Kotia avuqaa vaihao vaaqu uva kio ivo. ⁶⁶ Via saara ne Isuaa nana uvae kivaave? Kige iriae, kio.

Minki kumanka visa kiha, Via vaaqu saiqa urimakareo ivo. Via saara via arusaaiavaqaima vaio ivo, kinka. ⁶⁷ Visa minki kivase ou Isua viiqi kaara vihise visa nai sauquqo via ruqukuse via avu aako ruqema aquseha ⁶⁸ visa ruheha viaa kiha, Mesaia vaiinkio, ae quqaa uva qoqaiqama sea vaiinkiva vaiea sa kavaraia ai arina vaiinkia auku ntaiage iriae, kinka.

Pitaava Isuaa sa kavaunaave kua

⁶⁹ Naavuqi minkiaqi vi vauvo Pitaava vahaqaqaini vakusaqaa oquvi vauvo saiqa nahenki vovano Pitaara aumanko vio viaa kihao, Aevaka Isua Kariri vakaihainaa visanti variaravave, kio.

⁷⁰ Viva minki kuvo Pitaava visa nivuqaa vaiha aqao kio, Ae kiana uvaa sa ke ii uo, kio. ⁷¹ Viva minki kivaseo ou uvisa qentiana vauvo saiqa nahenki vovano via kaveo mini himpi vausaraa kihao, Maa vaiinkiva Isua Naasaretihainaa visanti vaivave, kio. ⁷² Minki kuvo Pitaava sauqu aiqiqaa aquseo kihao, Sa ke vi vaiinkia kavaunaave, kio. ⁷³ Minki kivaseo amparaiqa vaumanka mini himpiki vausa Pitaava vaunaini ou nte viaa kiha, Isua vainkinavu vi vakanaasa va-ivavaa quqaama aevaka vohaa vi vakanaavaqaima variarao. Visa uantase maa uvaa ki vaiantema sea aevaka ki variarao, kinka.

⁷⁴ Visa minki kuvo Pitaava sauqu aiqiqaa aquseo kihao, Ke sa quqaa uva kiaio Kotiva ki homa haruanaove. Ke quqaama ki uo. Ne ki vaia vaiinkia sa ke via kavaunaave, kio.

Pitaava minki kuvo vakeni kokoraavano uva kuvo ⁷⁵ Pitaava viaqaankaio Isuva kiva amu uvaa iikeo. Isuva minkima kuave. Kokoraavano sa uva kiaa ae kaaramo naini kiriara sa via kavaunaave kinaave ku uvaa iikeo viva aaqaini vuvo via munkusavano mantaiquvo iqi rakoa...

27*Isua quntama koa*

⁵⁷ Entuvo Arimatihainaava airi aiaia vake vau vaiinkiva ou nteo. Via auku Iosepeva viva Isua vainki vaua. ⁵⁸ Vi vaiinkiva ou nteo Pairaativa vauaqi ou Isua vaaka kimiage quntama saae kuvo Pairaativa nai sontia vaiinki nikikeo Isua vaaka via amiake kuvo ⁵⁹ Iosepeva ou via vaaka sakaiqaankaio viqu munkuvi seo qaraasa kavuna eqara kavuna varaseo via apuqama seo ⁶⁰ munku nai qukuainaa iihao vaka ntukoqaqi qaraasa oi ntukoqaqi vea vakeo noa oi vo via veqa vaeo oi ntukoa via nona vii kinkaseo mini vumanka ⁶¹ Mariava Makataahainaavavaka via varanova vo Mariavavaka vikanta oquvi vauvo vukua hini vantaraini Isua quntamako oiva vaua.

MAAKI

4

Vaiinkivano suvu qintako vasaasaa kua

¹ Qaiqaa Iсуva varuva namai avaini ou vaihao vaiinki nahenki uva vasaasa kiva nimiae kumanka vaiinki nahenki airinti ruvaantumavi via ukukuma sovoa kio viva qaqia seo kaanuqi vaainteo viaqi oquvio namaiqaa vaumanka vaiinki nahenki vuku vantaraini namai ausini vaua. ² Visa vakaini namai ausini vauvo Iсуva vo uva vo uva uantaseo kiva nimio.

³ Viva kihao, Ke kiaina iriake. Vaiinki vovano suvu qintaeva vuave. ⁴ Viva suvu qintaqi vuvo hini suvuvano aara ausini hiqintuvo uviivano ani nama agu soave. ⁵ Minkuvo suvu hininavuvano oi vakaqaa hiqintuvo vakavano sa vevakoma vau vakava vauvoma kio hiqivio vaasa qampiqa kovo ⁶ suaivano uunteo ikehao aahara usu sovo via kuqa sa veva nto oku vuua kio aahara usu vuave. ⁷ Minkuvo suvu hininavuvano numii qampiqaqi hiqivio numii hampaka qampiqa kovo numiivano ravaaqau sovo sa kavavaka irovo. ⁸ Minkuvo suvu hininavuvano soqe vakaqaa hiqivio soqema seo qampiqaehao vuu soqe kava irakovo hini suva via aakara seo qampiqaehao vuu soqe kava airi kava irakovo hini suvavaka via aakara seo soqe kava airi kava irakoave, kio. ⁹ Iсуva vi uvaa uantaseo kiva kaiqa seo kihao, Ni aako vaiea vi uvaa osara sankunkase iriake, kio.

¹⁰ Iсуva uva kiva nimi kaiqa somanka vaiinki nahenki nai maaga nai maaga vuvo Iсуva nariaraa vaumanka via vainki 12 navuvaka vo susavaka viva vaunaini ani nte Iсуva uva uantaseo ku osaraa sa iirai viraa irovo ¹¹ Iсуva kiva nimio, Kotiva vaiinki nahenkiqaa raqisiaina uvaa quqekakai uvaa vi uvaraa Kotiva niara visa qaqi saia vi uvaa osara iriake kivaseo qaqi vaiinki nahenki aaqaini vaisaa vi uvaa osara sa vukusea kiva nimiane kivea ke vi uvaa uantase visa kiva nimi vai uo.

¹² Ke uva uantase kiaina vaiinki nahenki kavehama sa sankunkase kavevaave.

Visa ki uvaa aako kara i vaiha sa anoma iivaave.

Visa ki uva iihama visa nai manta saiqqa qaqia saivovauve
Kotiva visa nai manta saiqqa vare uvaa nunkama
nimikaanaove, kio.

¹³ Iсуva minki kivaseo vinavusaa kihao, Ne vo? Ke uva uantase kuna osaraa sae iriavo? Ne sa vi uvaa osara iirai ke naankiara uantase kiaina uvaa ne nankimase ho iivaave?

¹⁴ Ke vaasa uva uantase kuna osaraa kieave. Vaiinkivano suvu qintakoa vi uvaa osara vaieva Kotia uvama vaio ivo.

¹⁵ Suvu aaraqaa hiqintu uvaa via osara vaieva vaiinki nahenki hininavu via suvu voqaama vaiaave. Vi vaiinki nahenkisa Kotia uva iiavo Satanava ani nteo visa munkusa aakoqinkaio raqia saiave. ¹⁶ Hini vaiinki nahenki oi vakaqaa hiqintu suvua voqaama vaiaave. Vinavusa Kotia vasaasa ii vi uvaraa quahamase vaiavo ¹⁷ uvavano sa visa munkusaqi oku vimanka vi vaiinki nahenkisa sa vaivaqaima vaiqi vi sa vi uvaa iirai vaiamanka vi uvaa saara vo sisa visa mantaiqama nimikaesa auki vaiamanka visa ki haruanto kiha Kotia uva vaasama qaqiase vaia vaiinki nahenkisa vaiaave. ¹⁸ Hini vaiinki nahenki numii qampiqoqi qintako suvua voqaama vaiaave. Vi vaiinki nahenkisa Kotia uva ii ¹⁹ viaqaankai visa vakaihainaa ahasaa noaiqamase iiqi viha munima aia-iaa quahaseha vo ahasa vo ahasa varaesa iiqi viha Kotia uva qaqia saavo Kotia uvavano sa vi vaiinki nahenkisaqi vaivaqama vaiqi vi vaimanka vaiaave.

²⁰ Visa minki vaiamanka hini vaiinki nahenki soqe vakaqaa qintako suvua voqaama vaiaave. Vi vaiinki nahenkisa Kotia uva ii vi uvaraa quqaave kivase vi uvaa iiqi viha soqe saiqa Kotia vara amikaqi vi vaiaave. Hini vaiinki nahenki vi uvaa iiha soqe saiqa Kotia vara amikaqi vi vaiamanka hini vaiinki nahenki visa naakarase Kotia saiqa soqemase vara amikaqi vi vaiamanka hini vaiinki nahenki visa saiqa naakarase uikare Kotia saiqa soqemase vara amikaqi vi vaiaave, kio. Isuva kuama...

5

Sairaasiva Isua ou vika varoa

²¹ Vi vakanaasa Isuaa sa maasa maagaini variane kuvo Isuva kaanuqi ani ranteo namai kaqa vareo varuva namai hini vantaraini vumanka mini vaiinki nahenki airima ruvaantumavi viva vaunaini ukukumavi vauvo ²² vaiinki yovano vi vakusaaqi maara naavuqaa raqisi vauva Sairaasiva ani nteo Isua kaveo via aiqukaaini hiqinti vio Isuaa ²³ umpo ise kihao, Ki raavuavano quku vuaiava aumaiqio ivo. Ae ania nena sauqu viaqaa vakaiiao via auriaavano kaiqa viao ho qaqi vaiaie, kio. ²⁴ Vi vaiinkiva minki kuvo Isuva visanti vua...

³⁵ ...Isva visanti aaraini vi vaumanta vaiinkinavu Sairaasia vikase viaa kihama, Ai raavuavano qukuma vio ivo. Maara ki vaina vaiinkia sa qaiqaa ravaaqavu saane, kuvo ³⁶ Isuvavaka vinavusa uva iio maara naavuqaa raqisi vau vaiinkiaa kihao, Sa qekaane. Kiriara mpeqaiqihaa variane, kio.

³⁷ Isuva minki kivaseo viva Pitaaravaka Semisiavaka Semisia qaka Iohaneavaka vinavusaqi ntika vareo ³⁸ Sairaasia naavuqi ou nteo kavomanka vaiinki nahenki noaiqamase oi oi kiha umpo ise kiha iqi rake vauvo ³⁹ Isuva

naavuqi oiŋekeo kihao, Nana ahasaae iqi rake vaiavo? Vi nahenki vainkiva sa quku vio ivo. Viva qaqi vaikema vaio ivo, kio.

⁴⁰ Iсуva minki kumanka visa Isua uvaa naahaama amike vauvo Isуva aiŋava vaiinki nahenki vara veva vahaaqaini seo nahenki vainkiu via nosa qosavaka kaaramonavu nai vakamase anusavaka vinavusaqai ntika vareo nahenki vainkiu quku vunaini ou nteo ⁴¹ via sauqu ukuvareo nai uvaqinkaio kihao, Tarita kumi, maa nahenkivauvo, ke ariara himpuanema ki uo, kio.

⁴² Iсуva minki kuvoma vi nahenki vainkiuua vaasa himpio nio. Viva 12 quara varaseo himpio ni vaumanka vinavusa via kave rankumavi voqamase sauqu runkinkii i vauvo ⁴³ Isуva vinavusa nikihao kihao, Ho maara kavaaraa sama voa kiva amiake. Maa nahenkiua ntaraqai amiake, kuama.

6

Iсуva ampara ntara airiqamaseo 5,000 vaiinki nimua

³¹ ... Vi entaa vaiinki nahenki airinti Isua kavaesa vi ani vau-mankaa ki Isуvavaka via vainkinavuvaka sa ho ntara narai vaua. Minkuvo Isуva kihao, Varaiŋenavu ou qumina ntaka kenkanavu vaiaia nenavu via voka variake, kio. ³² Isуva minki kivaseo vinavusa ntika vaeo kaanuqi vaai nteo qumina ntaka vieva vua. ³³ Vinavusa mini se vumanka airi vaiinki nahenki vinavusa kave vinavusa vie unainiaa iikaiqa vo vakusaqinkai vo vakusaqinkai visa sante varuva auhianta vakantuna ou Isуva vieva unaini visa naane ou nte vinka.

³⁴ Visa naane ou ntovo Isуva ou nteo kaanuqinkaio vakaini vaavi nteo vaiinki nahenki airinti ruvaantuma vusa kaveo visaa naaquhikama nimikeo kihao, Ise, vaiinkivano sa raqisi vaimanka sipisipi nai niniha ni vaia sipisipia voqaama maa vaiinki nahenkisa vaiavo, kio. Minki kivaseo viaqaankaio Isуva uva vasaasa visa kiva nimi vaua.

³⁵ Isуva kivaqi vuvo suai vikini kuvi vumanka Isua vainki-navu viva vaunaini ou nte kiha, Suaivano vikini kuvi vivoma maini qumina ntakave. ³⁶ Ae vaiinki nahenki nikikaia ou vo vakusa vo vakusa niha munima nimiha ntara varaake. Visa sa ntara ntuvavae aniasave, kinka.

³⁷ Via vainkinavu minki kuvo Isуva aqao kio, Nenavu visa ntara nimiake, kio. Kumanka vinavusa Isua irehama, Kenavu noa munimae 200 kinaae aquseha ntara varase nimi-aave? kinka.

³⁸ Minki kuvo Isуva vinavusa irehao, Nanki nankimae mpareti ntara ntuvavae aniavo? Ou kavaake, kumanka vinavusa ou kavamase vii kiva ami, Mpareti ntara vohaa sauqu hiniuqaima vaio ivo. Hampusa kaaraqantaqaima vaio ivo, kinka.

³⁹ Via vainkinavu minki kuvo Isuva vaiinki nahenki kiva nimio, Ne aiqava vo ntaka vo ntaka usauntaka oquvi variake, kio. ⁴⁰ Minki kumanka visa vo ntaka 100 navu oquvi vaumanka vo ntaka 50 navu oquvi vaumanka minkiaqi vi aiqava vaiinki nahenki oquvi vauvo ⁴¹ Isuva mpareti sauqu hiniunavu vaaseo hampusa kaaraqanta vaaseo naauaini aikukihao Kotiaa soqema iarao kivaseo mpareti nkuseo vi ntaraa nai vainkinavu nimio kihao, Ho vae vuu nimia aiqava naake, kivaseo hampusa kaaraqantavaka raira seo aiqava vaiinki nahenki nimio ⁴² vi ntaraa raira nimumanka vaiinki nahenki aiqava homa nanka. ⁴³ Ho nomanka Isua vainkinavu viaqaankai rukantuko ukaa noa uka vare vaiinki nahenki neha rausuko mparetiavaka hampusaavaka nunku vare ukaqi ntuva keha 12 uka mpiqa soa.

⁴⁴ Vi entaa vaiinki airinti 5,000 vaiinki vi ntaraa ho noa...

10

Isuva Vaatimiasia avu rampaisoa

⁴⁶ Isuva nai vainki hampaka ou vio Ieriko vakusaini ou nteo vi vakusaa vara mini saeva auki vaumanka vaiinki nahenki airinti via vakaqi vi vauvo avu qimpavu vaiinkiva Vaatimiasia, Timiasia maaquvano vaihao aiaia naauihao kimiake ki vau vaiinkiva aara ausini oquvi vaua.

⁴⁷ Viva mini vaihao Isuva Naasaretihaanaava aikaraainaa iio viaqaankaio viva noaiqamaseo Isua aarehao kihao, Isuo, Ntevitia maaquo, kiriara umpo ise kiva kimikaane, kio.

⁴⁸ Avu qimpavu vaiinkiva minki ki vaumanka airi vaiinki nahenki via akihama kinka, Ae nena no kinkaane, kinka. Kuvo viva sa visa uva iirai qaiqaa voqama seoma aararo, Ntevitia maaquo, kiriara umpo ise kiva kimikaane, kio.

⁴⁹ Minki kivaqi vuvu Isuva ani viaqaa himpio kihao, Aaraivo aniaie, kumanka visa avu qimpavua aaramase kinka, Ho quahehaa variane. Ae himpuane. Viva aima aareo ivo, kinka.

⁵⁰ Minki kumanka vaiinki viva nai vaaqauka aqukoa ravaqaaseo qaqini seo himpio ou Isuva himpi vaunaini vauvo ⁵¹ Isuva via ireo, Ke ai nankiea uaae ania iarao? kio. Minki kuvo avu qimpavu vaiinkiva kihao, Maara ki vaiara vaiinkio, ki kivu rampai saane kima ani uo, kio.

⁵² Minki kuvo Isuva kiva amio, Homa ae vinaave. Kiriara ae ki saihaqi iravave kiaraoma ai avu soqema vio ivo, kio. Minki kuvoma via avuvano vaasa rampai vuvu viva ho kaveo. Viva ho kavehao Isua vakaqio aaraini vuama.

12

Uaini santa ukukoaqi sa soqemase raqisu vaiinkisaa kua

¹ Iсуva minki kivaseo uva uantaseo visa kiva nimio kihao, Vaiinki vovano uaini santa ukukeo auhianta uvisa araseo vaka guseo uaini kava kakiainaa aukukeo kainta aukuseo maintaraa hiikeo vakeo niara vakaini vieva ihao vo susa kiva nimio, Ne ki naahoqaa raqisi kimikeha hini kava nenka hiqise vaeha hini kava vara kimikaake, kio. Minki kivaseo viva niaraini vo vakaini vio.

² Mini ou vauvo kava hiqiaina entava ani ntovo viva nai saiqa vainki vo akikeo kihao, Ou ki naahoqaa raqisi kimike vaisa vuu kiva nimiamanka uaini kava kintavaka hiqi kimikaake, kuvo mini vumanka ³ via naahoqaa raqisi amike vau vaiinkisa via saiqa vainki via ravaaqau sekaiganaara saavu via umiqase vake sa uaini kava hiqi amirai qaqi akikovo aniranteo vio.

⁴ Qaqi aniranteo vuvo naaho via gova nai saiqa vainki vo akikovo vumanka via naahoqaa raqisi amike vause via qiaka rukavuse sauia ahasa aminka. ⁵ Minkuvo naaho gova nai saiqa vainki vo akikovo vumanka via aruse. Ho minkiaqi vi hini nai saiqa vainki nikikoa saavu visa numiqase vake hini arusoama ki. ⁶ Ho vaiinki kaiqa sovo vaiinki vohaiqaqai vaua. Vi vaiinkia via gova nai maaquaa voqamase antuqa ari vau vaiinkiva vauvo via gova viavaka naankiara esaanaini akikehao kihao, Visa ki maaqu kavamase kiriara maaquve kihama via soqema amikevaave, kio.

⁷ Minki kivaseo akikovo mini vumanka via naahoqaa raqisi amike vau vaiinkisa via kave nai kiva ami nai kiva amiha, Maa vaiinkiva nai gova quku viao nai qoa vakavaka aia-iavaka varaaiavama vaio ivo. Aniqe via arusaao viva vaeava ia ahasava kinavuniqama aniaie, kinka. ⁸ Visa minki kivaseo via ravaaqause aruse via naahoqinkai aqaini vaaki aqusoave, kio.

⁹ Iсуva minki kivaseo visa irama nimikeo, Minkuaa kio naaho gova nai maaqu arusea saara nankie ianaove? Naaho gova aninteo nai naahoqaa raqisi vaiinkisa vehi aukuseo vonavuaa ki naahoqaa raqisi kimikaake, kianaove. ¹⁰ Ne sae Kotia vukaqi maa uvaa saara ntuvaseha iiaave? Minkima kio:

Oi naavu saqehao vo oi, sa soqe oive, kivaseo qaqirasai oiva vi oiva naaquraiqama vio ivo.

¹¹ Kotiva vi oia noaiqama saiaqe ki kenavu via saiqa kave voqaraa saiqave ki uo, kuave.

Kotia vukaqi minkima qara ntuva koave. Ne sae vi uvaa saara ntuvase iiaave? kio.

¹² Iсуva minki kumanka Iuntaa noa vaiinkinavu aako kenko kumanka iivuvo Iсуva uaini naahoqaa raqisi amiko vaiinkisaa kihaoma uva uantaseo visaa kumanka via ravaaqau vare kota amiae kivaseo vaiinki nahenki viaqi

ruvaantumava vusa kikivo kiha qekeha Isua sa ravaaqau sarai qaqaase vuama.

15

Isua Pairaativa vaunaini vuu soa

¹ Via qararaa kogaqi Kotia saiqa vaa amike vaua visa noa vaiinkinavuvaka, Iuntaa noa vaiinkinavuvaka, maara osara ki vau vaiinkisavaka, aiqava kansoru vaiinkinavuvaka, visa ruvaantumavi vaiha visa auki osaraa kiva avuqavumase Isua seni santaqo via rumpa vare Pairaativa kamaania noa vaiinkivano vauaqa vuu se.

² Vuu sovo Pairaativa Isua ireo, Quqaae ae Iuntaa vakanaasa avuniasa vaiinkivano variarao? kuvo Isuva kihao, Ae kianaa ke maa visave, kio. ³ Minki kumanka Kotia saiqa vaa amike vau vaiinkisa visa noa vaiinkinavu vo uva vo uva saara Isua aki vauvo ⁴ Pairaativa visa uva iihao qaiqaa Isua ireo, Ae sae visa nai kiva niminaave? Visa airi uva saara ai aki vaiavo, kio.

⁵ Minki kuvo Isuva qaiqaa mpeqaiqihao sa uva kiaio vauvo Pairaativa airi aako ii vaua.

Isua sakaiqaa arusaake kua

⁶ Vo ihi vo ihi vehasumako ntaraa no entaaqaa kamaania avuniasa vaiinkivano vaiinki nahenki quahama nimikaeva karapusa vaiinki vo suvantu seo akikovo maaqaini vua. Vaiinki nahenki vi vaiinkia suvantu kimikaane kuvo vi vaiinkia suvantu nimike vaua. ⁷ Vi entaa vaiinkinavu kamaania hampaka raqua saara karapusa naavuqi vauvo vi vaiinkinavusaqinkaio vovano via auku Varapaasiva viva vaiinki arusoa saara karapusa naavuqi vaua.

⁸ Ho vi entaaqaa vaiinki nahenki usi vaiha karapusa vaiinki vantu saainaa viaa iiha usi vauvo ⁹ Pairaativa visa ireo, Ke ka karapusa vaiinkiae vantu nimikaraave? Ke Iuntaa vakanaasa avuniasa vaiinkie vantu nimikaraave? Ne kiva kimiqe iriae, kio. ¹⁰ Pairaativa iumanka noa vaiinkinavu Isuva noaiqama vuanto kiha via koma amikehaa ki visa via vuu via sauquqi kukasoa.

¹¹ Pairaativa ka karapusa vaiinkiae vantu nimikaraave kivaseo vaiinki nahenki ire vaumanka Kotia saiqa vaa amike vau vaiinkisa visa noa vaiinkinavu ou vaiinki nahenki nivukana vaiha mpeqa uva kiva nimikeha kiha, Sa Isua vantu kimikaane kiai Varapaasia vantu kimikaane kiake, kinka. ¹² Visa vaiinki nahenki kiva nimiha minki kiake kiha viha kumanka visa Varapaasia vantu kimikaane kuvo Pairaativa qaiqaa vaiinki nahenki ireo, Ne Isuaa kihama Iuntaa vakanaasa avuniasa vaiinkivanove kiavo. Ke vi vaiinkiaa nankie iaave? kio.

¹³ Minki kumanka visa navea kiha, Via sakaiqaa arusaake, kinka. ¹⁴ Minki kuvo Pairaativa ireo, Nana saarae via sakaiqaa arusaraave? Viva nana manta saiqaе varaseo ivo? kumanka visa qaqiqai noaiqaase navea kiha, Via sakaiqaa arusaake, kinka.

¹⁵ Visa minki kuvo Pairaativa vaiinki nahenki quahama nimikaeva Varapaasia vantu nimikeo viaqaankaio nai sontia vaiinkiaa Isua saavu umiqasaake kumanka via saavu umiqa sovo viaqaankaio via sakaiqaa arusaake kio Pairaativa via nai sontia vaiinkinavu sauquqi kukasoa.

Sontia vaiinkinavu ruhehama Isua arua

¹⁶ Pairaativa nai sontia vaiinkinavu sauquqi Isua kuka somanka visa via vika vare vuu kamaania naavuqi se visa nai sana sontia vaiinki aiqava naarama ruvaantumase ¹⁷ via avaakiha avuniaa vaiinki ukavaaqa nonku amikaresaa voqaama naare vaaqa aqu amike viaqaankai auquroa santa varase raqantaase kave voqaama aukuke Isua qiakaqaa aqu amike ¹⁸ qasaima seha visa nai sauqu kiriqaa aquseha uva avaakiha kiha, Iuntaa vakanaasa avuniaa vaiinkio, vaihaave? kinka. ¹⁹ Minki kivase visa saavugo via qiaka rukavuse viaqaa kaara vihise via avuqaa koi sauru aravi vaiha vieaiqama seha quahama amike vaua.

²⁰ Minkiaqi viha avaakiha naaihaama amike kaiqase viaqaankai visa naare vaaqa aqu amikoa ravaqaase via ukavaaqa nonku amike via sakaiqaa aruse hiisaesa via vike vaua.

Isua sakaiqaa aruse hiikoa

²¹ Sontia vaiinkinavu Isua sakaiqaa aruse hiikaesa iha via vika vare vakusa aaqaini aarana vi vauvo vaiinki vovano via auk Saimoniva vihaio noa vakusaini viae kumanka visa viaa mpeqaiqamase kiha, Isua sakai aqu vaea vuu amikaane kuvo Saimoniva via sakai aqu vaeo vuu amikoa. Saimoniva Sairini vakaihainaava viva Arekisantasa Rupusa vikanta qovama vaua.

²² Visa Isua vika vare vuu qumina ntaka Korokotave kunaini soa. Korokota maa uvaaqinkai kiesa Qiaka Vuhaaintakave kunaini Isua vuu se ²³ uaini namai viaqi hunkavu ahasaa uantase vako namaia via amiae kuvo Isuva sa neo.

²⁴ Sa nomanka visa via sakaiqaa pirimaqo aruse via ukavaaqa vaase kausa kausae ho vaevaave kivaseha kaasi ruhantema seha oi aquseha via ukavaaqa rairase vaoa.

²⁵ Qararaa suaivano vuahaaraini uumanka Isua sakaiqaa arusoa. ²⁶ Via sakaiqaa aruse Isua qiakaini uva vo via kota kiva amiko uvaa qara ntuva ke sakaiqaa arusovo vi uvava minkima kio: **Maa Vaiinkiva Iuntaa Vakanaasa Avuniaa Vaiinkive**, kio. Vi qarava minkima vaua.

²⁷ Visa Isua sakaiqaa aruse Isua vakamase vaiinki vokanta arusomanka vikanta ruquku seha muara vare vau vai-inkikanta vaumanka visa vaiinki vo Isua sauqu kanaraini aruse vaiinki vo via saakaraini aruso. ²⁸ [Isua vakamase vikanta arusoaa kio Kotia vukaqi uva vo qara ntuva kova vivauma vaua. Minkima kio: Viva manta vaiinki vakamaseo vaianaove, kua.]

²⁹ Minkima arusomanka vaiinki nahenki vikare aikare iha nai anu runkinkiiha mauru maimiqa amikeha Isua manta uva kiva amikeha kiha, Oho, ae kihaama Kotia naavu rampaise kaaramo enta saiqa vaehama qaiqaa saqa kaiqa saraave kianaa vo? ³⁰ Ho nena saihaqiane. Nena sakaiqaankaia vaavi ntaane, kinka.

³¹ Visa minki ki vaumanka visa aanante Kotia saiqa vaa amike vausa visa noa vaiinkinavuvaka, maara osara ki vau vaiinkisavaka, visa via naahaama amikeha kiha, Viva vo sisa saihaqi vaiva sama nai ho saihaqianaove. ³² Viva Kotiva akikai vaiinkiva mesaia vaiinkivano vaio ivo. Vi vaiinkiva Isarai vakanaasa avuniasa vaiinkivanoma vaio ivo. Saiqe kenavu vaiha kavaaio viva nai sakaiqaankaio viquvio vakaini kuviea kenavu viaa quqaave kiae, kinka.

16

Isuva quku vuaqinkaio qaiqaa qaqi himpua

¹ Saririqa Iuntaa vakanaasa maara enta kaiqomanka Mariava Makataa vakusaihainaa nahenkinovanoka, via varanova Semisia novavaka, Saomivavaka, vi nahenkinavusa munima aquseha soqema seo untavi vau ahasaa vare Isua vaakaqaa aqu amikaesa vi.

² Maaraqaa qararaa suaivano muani uu ntomanka vinavusa Isua quntama koaqa viesia vua. ³ Aarana viha vinavusa nai ire nai ireha kiha, Kenavu mini ou ntaaio kavave noa oi qentiana kinkakai oia uqauruma kimikaanaove? Vi oiva noa oima vaio ivo, kinka. ⁴ Minki kivase vinavusa ou nte kavovo oi uqauruma sovo vaua.

⁵ Oi uqauruma sovo vaumanka vinavusa oiqa oiqeke kavovo vaiinki vo qaraasa vaiinkivano eqara ukavaqa nonkuko vaiinkiva viaqi hini vantaraini oquvi vaua. Viva viaqi vaumanka via kave vinavusa qeke vauvo ⁶ viva kihao, Sa qekeha variake. Isua Naasaretihaana sakaiqaa arusaa vaiinkia ne viaae aikuki vaiavo? Viva sa maqa vaio ivo. Viva qaqima himpio ivo. Nenavu kavaake. Maini via vakaanaini sa vaio ivo. ⁷ Ho maa uvaa vare vuu via vainkinavuvaka Pitaaravaka kiva nimiake. Minkima kiva nimiake. Viva naane ni nivuni Kariri vakaini vio ivo. Nenavuvaka mini ou vi via kavevaave. Haau vaihao viaa ninavu kiva nimua vake vivauma vaio ivo. Vi uvaa kiake, kio.

⁸ Viva minki kumanka qekehaha ki vinavusa Isua quntama koaqinkai veva nte sante viha sa voravaka kiva amiaiki vua.

RUKU

7

Ehaara nahenki vaiinkiaa

¹¹ Naankiara amparaiqasa Isuva vo vakusa via auku Neni vakusaini vumanka via vainkinavuvaka airi vaiinki nahenkivaka via vakamase vuvo ¹² Isuva vi vakusaa qentiana ou nteo kavomanka vakusaqinkai vaiinki nahenki quku vu vaiinkia kainta vae via quntaeave kivase anua. Quku vu vaiinkiva ehaara nahenki maaqu vaumanka airi vaiinki nahenki vi nahenkia vakamase anuvo ¹³ Isuva vi nahenkia kaveo munkusaqinkaio umpo ise kiva amikeo viaa kihao, Sa iqi rakaane, kio. ¹⁴ Minki kivaseo ou kainta ukuvaromanka vaiinkinavu kainta ani varosa himpi vauvo Isuva kihao, Qaraasa vaiinkio, ke ariara himpuane ki uo, kuvo ¹⁵ quku vu vaiinkiva himpio vaavi aravio uvavaka kuvo Isuva vi vainkia nai noa amio.

¹⁶ Minkuvo visa aiqava voqamase aaku ikomanka Kotia auku kure reha kiha, Poropeti vaiinki noavano kinavu avukaqi qovarama vio ivo, kinka. Kotiva sa kinavu nai vainkinavuaa kauru seo ivo, kinka...

12

1 ...

Kotia aakuqai qekeha variake kua

⁴ O Ki navunaao, ni vaakaqai arusesa sa visa aaku qekaake. Visa ni aruse sa ni maraquavaka ho arusevaave. ⁵ Ne kararae qekeha vaivaave? Saiqe ke ni kiva nimiae. Ne Kotia aaku qekeha variake. Viva mpegavano vaihao vaiinki aruseo viaqaankaio homa via qukuvisa vinaini aqu saaiavama vaio ivo. Eo, ke niarama ki uo ne Kotia aaku qekehama variake...

Airi aiaia vakako vaiinkiaa kuama

¹⁵ ...Isva aiqava vaiinki nahenki kiva nimio, Ne rauriha variake. Ne airi aiaiaive airi munimave vaea viaa noaiqaase iiha vaiqi vivoave. Ne kiha airi aiaia vakeha homa vaiqi viaave kivoave. Sa aiaiaivano ni saihaqia ne soqemase vaiqi vivaavauve, kio.

¹⁶ Isuva minki kivaseo viva uva uantaseo kiva nimio, Vainkivano airi aiaia vakova ntara ukukeo airi ntara qantu vaeo ¹⁷ nai kivaseo iio, Ke maa ntaraa ka naavuaqie vakaraave? Aiqaava ki naavuqi ntaravano mpiqama vio ivo, kio. ¹⁸ Minki kivaseo viva kihao, Saiqe ke aiqava naavu rampaise qaiqaa noa naavu vo naavu vo naavu saqase viaqi ntaravaka aia-iavaka vakaae, kio. ¹⁹ Ke vi saiqaa vuu kaiqase minkima kiaa,

Ke soqemama vai uo. Airi ntara airi aiaia vaimanka ke airi ihi voka vaiqi viha maa ntaraavaka namaivaka namaqi viha soqemase vaiaave, kio. ²⁰ Vi vaiinkiva minki kuvo Kotiva via kiva amio, Sa ai avu aako vaivave. Maa entaa entaqi ae quku vinaave. Ae quku viao vovano ai aiaia kenka ukukaeave kiana aiaiaa varaanaove, kuave, kio.

²¹ Isuva minki kiva nimi kaiqaseo viva kihao, Vaiinkivano aiaiaaqai iihao aiqava aiaia uikareo vakaiava vaiao Kotiva vi vaiinkiaa kihao, Ai aiaia qumina ahasave. Ke kavauaa ae vehi vaiinkiqaima variaao. Ae qumina quku vinaave, kianaove, kio...

15

Via maaqu raumpiima vuaa kua.

¹¹ Isuva minki kivaseo viva kihao, Vaiinki vovano qorainki vainki kaaraqanta vakakovoma ¹² via vainki naankiaraihainaava vaihao nai goaa kihao, Naankiara ki kimieva kinaa aiaia vakeqai kimiane, kio. Kuvo via gova aiaia rairaseo nai maaqukanta voavaka voavaka nimuvo ¹³ via maaquvano naankiaraihainaava amparaiqaqai vaio nai aiaiaqo soqaa aukuseo munima vaeo niara maaqa vio ou mini vaihao manta vaiinki hampaka vaihao ¹⁴ munima vare vua vuu kaiqa seo.

Vuu kaiqa sovo viaqaankaio sa ntaravaka vau entava ani ntovo ¹⁵ viva vehi vaihao ou vi vakaqaankainaa vaiinki hampaka saiqa vaeo. Saiqa vare vauvo ou quara ntara amiane kuvo ¹⁶ viva quara ntara nimihao kio, Ise, kevaka quara ntara viki nimunaa naakaave kuvo ntara amiaiava sa vauvo ¹⁷ narara vaihao uvo aako kenko kuvo iivuvo viva naiqai minki kivaseo iio.

Ki qoa saiqa vare vaia vainkisa airi vaiavao ntara airiqimanka neha vaiamanka ke maini vaiha narara vai uo. ¹⁸ Saiqe ke himpi kenka gova inanaini anirante vuae. Ke ou nte kenka goaa minki kieave. Ki qo, ke Kotiavaka aivaka manta saiqa vaa nimike uo. ¹⁹ Ke via saara sa ai vainki soqesa ho vaiaave. Ae ki amparaiqama saiaqe ke ai saiqa vainkiquai vaiae. Ke minki kivaseo kieave, kio.

²⁰ Minki kivaseo himpio nai gova unaini anio. Nai qoa naavu aumanko anuvo via gova vukua niaraihaio via kaveo quaha seo santeo ou nai maaqu ravaaqau seo susuqehao vauvo via maaquvano kihao, ²¹ Ki qo, ke Kotiavaka aivaka manta saiqa vaa nimike uo. Ke via saara sa ai vainki soqesa ho vaiaave, kio.

²² Kuvo via gova nai saiqa vainki kiva nimio, Sante ne ou ukavaaqa soqeaqaima vara vii amiake. Saankava irara vara vii usu amikaake. ²³ Purimakaua naaki soqea aruse

nunkaake. Vake maasa viaa quahama amikaeama ivo.
²⁴ Ki maaquvano quku vivo kuoma qaqi aninteo ivo. Ki maaquvano raumpiima vivo kuaoma qovarama vio ivo, kio. Minki kivaseo nai maaqu quahama amikeo ntara varaseo kavaaruqama amikeo.

²⁵ Kavaaruqama amike vauvo via vasaava saiqaqinkaio naavu aumanko aninteo iuvo ²⁶ ihi nte vauvo viva nai qoa saiqava vanki vo irovo viva minkima kio, ²⁷ Ai qakavano vekaihaio anintaivo ai qova viaa quahehao purimakaua naaki soqea aruseo nunka amikeo ivo. Ai qaka soqema seo nai vikeo quahehaoma minkio ivo, kio.

²⁸ Minki kuvo via vasaaa arara ikovo komaseo kihao, Sa ke naavuqi vieama ivo, kivaseo vahaagaini vauvo via qova veva nteo aarovo viva minkima kio, ²⁹ Ke airi ihi varaqi vihama ai saiqava vanki voqaantemase ai saiqava vaeama sa ke vo entayaka ai no antua viai vai uo. Ke kenka konti quahama nimikaea kuua ae sama mimi naaki vonku ruquku kimia iarao. ³⁰ Maava ai maaquvano hampi naio ni vai nahenkiaqaa ae iana ahasaa vaeo vuu kaiqa seo anivaama purimakaua naaki soqea qumina ruquku amia iarao, kio.

³¹ Minki kuvo via qova aqao kio, Ki maaquvauvao, ae vo enta vo enta ki vakamasea vaiavave. Ke una ahasaa aiqava aiaia kenkakanta unaave. ³² Ai qakavano quku vivo kuoma qaqi aninteo ivo. Viva raumpiima vio ivo kuoma qaqi qovaama vio ivo. Minkiaa ki kenavu vake via quahama amikaeave, kuave, kio. Isuva kuama.

16

Rasarusiaa kua

¹⁹ Isuva minki kivaseo viva kiva nimio, Vaiinki vovano airi aiaia vakova soqea ukavaaqaqai nonkuseo vo enta vo enta hiasaa u ntaraaqai nehao vauave.

²⁰ Viva vi ntaraaqai neha vaumanka vaiinki vo via auku Rasarusia vika vae vuu airi aiaia vako vaiinkia naavu gentiana sovo vaua. Vi vaiinkiva sa aiaivaka vakova vehi vaiinkivano vauvo numuaravanoqai aiqava via vaakaqaa ike vauvo ²¹ vaihao viva airi aiaia vako vaiinkiva ntara nehao viki agusoa viaqai nunku naeva vaua. Mini vauvo vairivano vikare aikare ihao via numuara mpui ne vaua.

²² Sa aiaia vako vaiinkiva quku vumanka naauaihainaasa via vika vare vuu Avarahaava nai saivaqaa vaunaini vuu soa.

²³ Vuu sovo airi aiaia vako vaiinkiva vivavaka vaio quku vuvo vakaqi quntama kovo viva quku vuasa vaianaini vaihao ankua ntihao vaio. Mini vaihao viva vuuvi kavovo Rasarusiva Avarahaasanti quahehao niaraini vaua.

²⁴ Vauvo viva Avarahaaa aareo kihao, Avarahaao, ki qo, kiriara umpo ise kiva kimikaane. Ae Rasarusia akikaio viva nai vuqa ou namaiqia vaavi quntama vaeo munku ki maaqi-
iqaa vakaiiao nupima kimikaaie, kio. Ke noa iha ikaiiaqi vaiha ankua ntiha vai uo, kio.

²⁵ Viva minki kuvo Avarahaava aqao kio, Ki vainkivauvo, ae iriane. Ae haau qaqi vauna entaa soqe ahasa vakoao Rasarusiva manta ahasaqai vakoave. Vake viva maini vaihao quahehao vaivaa ae mini ankua ntihaa vaiarao. ²⁶ Ae qaiqaavaka ii vaiage ke voqa ai kiva amiae. Ke vaunaa ae vaianaa avukana onkai noama vaio ivo. Maihaio vuantove vihaio aniantoave kio onkai noama avukana vakaiave, kio.

²⁷ Avarahaava minki kuvo vi vaiinkiva kihao, Umpo, ki qo, ke ariara umpo ise ki uo. Rasarusia akikaiao viva ki goa naavuqi ou nteo ²⁸ ki qaka vasausa sauqu hiniunavu vaisa kiva nimiaie. Visavaka maini aiha vinanaini anivoave, kio.

²⁹ Minki kuvo Avarahaava aqao, kio. Mosevavaka poropeti vaiinkinavuvaka qara ntuva ko uvava vaiove. Visa vi uvaa homa iivaave, kio.

³⁰ Kuvo qaqi vau entaa airi aiaia vako vaiinkiva kihao, Save, ki qo, Avarahaao, quku viava aniranteo vuu kiva nimia visa via uva iihama manta aara qaqia sevaave, kio.

³¹ Minki kuvo Avarahaava aqao kio. Visa Mosea uvavaka poropeti vaiinki uvavaka sa iivea visa quku viava aniranteo vuu kina uvaavaka sa ho iivaave, kuave, kio. Isuva minki kuama.

22

Isua ravaaqau soa

⁴⁷ Isuva mini vaihao qaqi ki vaumanka vaiinki airi vaiinkinavu anintoa. Isua vainki 12 navuqinkaio Iuntaasiva airi vaiinki ntika vaeo viva naane visa avuni anio Isuva vaunaini aniteo Isua moqa saeva auki vauvo ⁴⁸ Isuva kihao, Iuntaasio, ae ki moqa sehaae ki vakaini vakakai vainkisa navukaasa nivuqaa ki govarama senaave? kio.

⁴⁹ Isuva minki kumanka via vainkinavu via vakamase vausa kavomanka visa Isua ravaaqau saesa auki vaumanka vinavusa Isuaa kiha, Noavauvo, kenavu sopiqoe visa keqa saraave? kinka. ⁵⁰ Kivaseo vovano Kotia saiqa vaa amike vau vaiinkisa visa avuniala saiqa vainki vo keqaseo via aako keqa aqu sovo hiqintuvo Isuva aqao kio hove kio. ⁵¹ Kivaseo vi vaiinkia aakoqaa nai sauqu vakovo qaiqaa kavanta vua.

⁵² Kotia saiqa vaa amike vau vaiinkisa visa noanavuvaka, Kotia naavuqaa raqisi vau porisisa opisaaravaka, noa vaiinki vonavuvaka, visa Isua ravaaqau saesa anusaa Isuva kihao, Ne kamaania vakamase iqosa raquaina vaiinkia voqaama

ravaaḡau saesae sopi saavu vare aniavo? ⁵³ Ke ni hampaka vo enta vo enta Kotia naavuḡi vaiḡi vi vauamanka ne sa ki ravaaḡau saarave. Ho vake maa entaa ni entama vaio ivo. Vake sonkiaḡi vaia ahasava mpeḡaiḡianaove, kio.

23

Hini sakaiḡaa aruso vaiinkiva uva kua

³⁹ Manta vaiinki vovano hini sakaiḡaa arusova vivavaka Isua manta uva kiva amihao kihao, Quḡaae ae mesaia vaiinkivano variarao? Ae nenavano kikantavaka saihaḡiane, kio.

⁴⁰ Minki kuvo manta vaiinki vovano aḡao kio, Sae ae Kotia aaku ḡeḡehaa variarao? Visa kikanta aanantamase viavaka arusaavo. ⁴¹ Visa homa kikanta arusevaave. Visa kikanta manta saiḡa saara kikanta arusaavo. Vi vaiinkiva sa manta saiḡa varaivave, kio.

⁴² Minki kivaseo viva Isuaa kihao, Isuo, ai noaiḡama saaina entaa kiriarama irikaane, kio. ⁴³ Minki kuvo Isuva kihao, Ke ai kiva amiaiama iriane. Vake ae ki vakamaseama soḡe vakusaini vainaave, kio.

Isuva ḡuku vua

⁴⁴ Minkuvo suai ḡiakaḡaa uu ntovo viaḡaankaio sonkiaḡama vuvo sa suai ikovo sonkiaḡai aruḡio vuvo suai vikiniḡamavio 3 kiroki ḡuvo ḡaiḡaa aakikoa. ⁴⁵ Ierusalemi vakusaini Kotia naavuḡi saankusa voḡaama noa kavuna hiikova avukaḡaa nai nahaḡu vuvo ⁴⁶ Isuva noaiḡaaseo oi oi kihao, Ki ḡo, ki maraḡua varaane, kio. Minki kivaseo viva ḡuku vio. ⁴⁷ Isuva ḡuku vuvo sontiaḡaa raḡisi vau vaiinkiva Isuva minkua kaveo Kotia auku kure ra seo kihao, Quḡaama maa vaiinkiva avuḡavu ni vai vaiinkivave, kio.

⁴⁸ Minki kumanka vi saiḡaa kavaesa ruvaantuma vusa visa vaiha kavamase viaḡaankai visa nai maaḡaini anirante vihama munkusa mantaiḡumanka nai mimia ruḡuku seha vuama. ⁴⁹ Visa vumanka Isua vaiinki nahenkivaka, nahenki vonavu Kariri vakaihai via vakaḡi nusavaka, visa niara ntaka vaiha vi saiḡaa kave vaua...

24

Emeasi vakusaini ni vau vaiinkikantaa kua

¹³ Vi entaaḡaa Isua vainki kaaraḡanta vo vakusa Emeasi vakusaini viesa vua. (Urara vaivo Kainantu vaivo via voḡaama Ierusalemi vauvo Emeasi vakusa vaua.) ¹⁴ Vikanta aarana viha Isua aruso uvaa kivaḡi vi. ¹⁵ Vikanta kivaḡi vuvo Isuva nai aniteo vikanta vakamaseo ou vumanka ¹⁶ vikanta via kaveha sa via uḡauḡamase kavarai vo vaiinkivanove

kuvo ¹⁷ Isuva vikantaa kihao, Nekanta aarana aniha nana uvae nai kiva ami nai kiva ami ani vaiavo? kio.

Minki kumanka vikanta ani viaqaa himpikē munkusavano mantaiqumanka ¹⁸ vovano Siriopasiva Isua ireo, Maa entaa airi vaiinkinavu ani Ierusaremini variavaa ae vo-haiqavanogaie kuvana qovaraiqi uvaa sae iriarao? kio. ¹⁹ Minki kuvo Isuva nana uvave kumanka vikanta kiha, Isuva Naasaretihaanaa uvave. Vi vaiinkiva poropeti vaiinkivano vaihao Kotia avuqaavaka vaiinki nahenki nivuqaavaka noa saiqa vaehao soqe uva kio ivo. ²⁰ Viva vaimanka Kotia saiqa vaa amike vaia vaiinkisa visa noa vaiinkinavuvaka, kinavuqaara raqisi vaiasavaka, visa via amiavo viva via arusaake kimanka via sakaiqaa pirimaqo arusaavo. ²¹ Kenavu haau vi vankiaa Kotiva via akikaivo viya vo vakanaasa aakara seo kinavu Isarai vankiqaa raqisiaiavave kunaave. Uva vovakama vaio ivo. Via arusaavo vake kaaramo enta aikareo ivo. ²² Vake kekanta nahenkinavu kia uvaa ii rankuma vi uo. Vinavusa vaasa qararaa via quntama kaaraqi ou nte sa via vaaka kavaavo. ²³ Vinavusa anirante vuu kiva nimiha, Naauaihainaasa kinavuaa viva qaqima vaio ivo kiavo, kinka. ²⁴ Vinavusa minki kiamanka kinavuinakai hini vaiinkinavu via quntama kaaraqi ou vi ou kavaavo nahenkivano ki uvaa vivauma vaimanka via vaakavaka sa kavaave, kinka.

²⁵ Vikanta minki kuvo Isuva vikanta kiva nimio, Nikanta avu aakovaka sama vaio ivo. Haau poropetinavu kiva ko uvaa nekanta vi uvaa quqaave kiakaa vaimanka nekanta qasomase vi uvaa ii vaiavo. ²⁶ Nekanta sae iriavo? Kotiva akikaai vaiinkiva mesaia vaiinkivano aihavina ahasaa vaiqio vio viaqaankaio noaiqama vio mpeqa vaiinkivano vaianaove, kio.

²⁷ Minki kivaseo Isuva mesaia vaiinkiaa Kotia vukaqi gara ntuva ko uvaa vikanta kiva nimieva hoqareo Mosea vukaqinkaio kiva nimiqio vio poropetinavu vukaqinkaio kiva nimiqio vua.

²⁸ Minki ki vauvo vikanta viesia u vakusava aumanko vauvo Isuva aarana qaqi vieva voqaama auki vauvo ²⁹ vikanta aqao ki, Amparaiqaqaa entievave. Qaqa sea kikanta vakamasea vaikaane kuvo vikanta vakamaseo vaieva naavuqi vio. ³⁰ Viva viaqi vaihao ntara kaintaqaa vikanta vakamaseo oquvio Kotiaa soqema iarao kivaseo mpareti ntara nkuseo rairaseo nimumanka ³¹ vikanta avu aako kenko kuvo iivumanka vikanta via uqaqamase kave. Vikanta via uqaqamase kavovo Isuva vikanta nivuqaankaio uantavio sa vaio. ³² Isuva uantavio sa vaumanka vikanta nai kiva ami nai kiva amihakanta, Viva aarana anihao Kotia vukaqinkainaa uva kikanta kiva kimi vaivo quqaama kikanta munkusaqinkaio soqema vio ivo, kinka.

³³ Minki kivase vikanta vaasa himpikanta anirante Ierusaremini ou Isua vainki 11 navu rantase kavomanka vinavusa vo vaiinkinavu vakamase ruvaantumavi kiha, ³⁴ Noavano quqaama qaiqaa himpio ivo. Saimoniva vivama kaveo ivo, kumanka ³⁵ vikantavaka aaraini niha kavooa visa kiva nimi. Vikanta kiha, Viva mpareti ntara nkui saimanka viaqaankai kenka noa vaiinki sankunkase kave uo, kinka.

Isuva nai vainki nivuqaa qovaraiqama vua

³⁶ Vikanta uva visa kiva nimi vauvo vakeni noavano vivama qovaraiqama vio visa kakaaga himpikao vaihao kihao, Ni munkusaqinkai qihaasi vaia variake, kio. ³⁷ Minki kumanka visa voqamase qekeha vaanavano qovarama vivo kuvo ³⁸ Isuva visaa kihao, Ne nankihae qeke vaiavo? Ne nankihae kiriara kaara aako vake ii vaiavo? ³⁹ Ki sauqu aiqkavaake. Ke visama ivo. Ki aukeha kavaake. Ke vaiinkima vai uo. Sa vaanavano ki aananteo makivaka vuhaaivaka vaiavauve, kio.

⁴⁰ Minki kivaseo viva nai sauquvaka aiqkuvaka numiqomanka ⁴¹ visa voqamase quaheha sauqu runkinkii iha kiha, Sa ho viaa quqaave, kiae kuvo Isuva kihao, Ntara naainaa vaio ivo, kumanka ⁴² hampusa nunkakoa ampara amuvo ⁴³ viva visa nivuqaa vaihao varaseo noa.

⁴⁴ Isuva hampusa namaseo visa kiva nimio, Haau ni hampaka vaiha ke maa uvaa ni kiva nimunaave. Kiriara haau Moseva vukaqi qara ntuva ko uvaave, poropeti vaiinkinavu qara ntuva ko uvaave, Saami vukaqi qara ntuva ko uvaave, ke ni kiva nimiha vi uvaa vivauma vaianaove kunaave, kio.

⁴⁵ Minki kivaseo visa Kotia vukaqi qara ntuva ko uvaa sankunka iriake kio viva vi uvaa vi uvaa kiva nimio kihao, ⁴⁶ Maa uvaa qara ntuva koave. Mesaia vaiinkiaa viva aihavina ahasaa vaeo vuu quku vio kaaramo enta vaio qaiqaa qaqi himpuanaove. ⁴⁷ Viaqaankai ne ki saiqa ki hukuaa iihama vaiinki nahenki kiva nimiqi viha manta aara qaqia saivo Kotiva ne manta saiqa vare uvaa nunka nimikaaie kiake. Vi uvaa kiva nimiqi viha Ierusaremini naane vi uvaa kiva nimiqi vi viaqaankai vo vakaqaa vo vakaqaa kiva nimiqi vuake. ⁴⁸ Nenavu nenka avuqo vi ahasaa vi saiqa kavaama ivo. ⁴⁹ Ki qova sauqu aiqiqaa aqusehao kenka ni nimieave kiainaa kema via akikaeave. Ne maa vakusaaqi vaiqi vivo naauaihaio viva kuvio niqaa vaihaoma ni mpeqaiqama nimikaaie, kio...

IOHANE

3

Nikontimaava Isua ou kavoa

¹ Paresi vaiinki vovano vauvo via auku Nikontimaava. Viva Iuntaa vakanaasa avuniasa vaiinki vovano vaua. ² Viva vaihaoma entaqi Isua ou kaveo kihao, Maara ki variaa vaiinkio, kenavu kavauao Kotiva ai akikaivaa kiama ae maara uva ki variaava ani iarao. Sa Kotiva ai saihaqiae kivaa ae sama noa saiqā varaaraikiio, kio.

³ Viva minki kuvo Isuva kiva amio, Ke quqaa uva kiaiama iriane. Vaiinki nouqama viava vaiāo via sa qaiqaavaka vakakaiea viva sama Kotiva raqisina vakusaa ho kavaanaove, kio. ⁴ Kuvo Nikontimaava kihao, Nankimaseoe nouqama vina vaiinkia qaiqaa vakakaanaove? Viva qaiqaa nai noa araraqi viqekaiāoe via vakakaanaove? kio.

⁵ Kuvo Isuva kihao, Ke quqaa ki uo. Namaiqi vakakaiava vaiāo sa Kotia maraquavano via qaiqaa vakakaiaio viva sa Kotiva raqisina vakusainia vuanaove. ⁶ Vaaka ahasavano vaaka ahasaqaima vakakaiave. Maraquā ahasavano maraquā ahasaqai vakakaiave, kio. ⁷ Ke ni qaiqaa vakakaainaama kiva amuaa ae viaama rankuma via iarao. Sama minkiane, Ke uva uantase ai kiva amieave. Uvaivano ukihao mini mini vuakaaivo vi vaiō ivo. ⁸ Uvaivano uki vaivaa ae sa via kavaraia ae via uvaqai iianaave. Ae viva aniaina osaraave viva vuaina osaraave sa iia iarao. Ho Kotia maraquavano vakai osaraa via voqaama vaiō ivo, kio.

⁹ Isuva minki kuvo Nikontimaava, Nankimaseoe minkianaove? kuvo ¹⁰ Isuva kihao, Ae Isaraia vainkinti maara uva kiva nimi variarava vaihaae vi uvaa sa iianaave? ¹¹ Ke quqaa ki uo. Kenavu sankunkase iuna ahasaa ni kiva nimi vai uo. Kenavu kenkanavu kivuqo kavauna ahasaa qoqaa ni kiva nimi vai uo. Minki vauamanka ne sa kinavu uva iriavo. ¹² Ke vakaihainaa ahasaa ni kiva nimuamanka ne viaa sa quqaa uvave kiavo. Ne minkiavea ke naauaihainaa ahasaa kiama nankise ne vi uvaa ho iivaave? ¹³ Sa vaiinki vovano naauaini Kotiva vainaini viave. Keqaima vihaima kivi uo. Ki vakaini vakakaisa ke naauaini variavauausave.

¹⁴ Haau ni saivaqava Moseva qumina vakaini vaihao memau maraquā oiqo aukuseo via sakai arakoqaa kure ra soave. (Vaiinki nahenki via kave sa quku vuake kio Moseva minkuave.) Ho ke vakaini vakakaisa ke vaiāia haau Moseva memau maraquā aukuseo vakontema sema kivaka sakaiqaa kure ra saia ¹⁵ vaiinki nahenki kiriara quqaa vivave kisa sa quku vi kaiqa viaiki aiqava enta enta qaqi vaiqi vivaave, kio. Isuva minki kuama.

¹⁶ Vaiqa Kotiva vakaini vaiasaa voqamaseo munkusa vakehao kio viva nai maaqu vohaiqa vakakaia kinavu kimio. Minkiaa ki vaiinki nahenki via maaquaa quqaave kisa sa guku vi kaiqa viai visa aiqava enta enta qaqi vaiqi vivaa.

¹⁷ Kotiva nai maaqu akikovo viva sa vaiinki nahenkiqaa uva vakaeva kuvio. Vaiinki nahenki soqemavi variake kio viva kuvio.

¹⁸ Vovano via maaquaa quqaa vivave ki vaiava vivama sa uva varaanao. Vovano viaa sa vivave ki vaiava vivama noa uva varaanao. Vake maa entaa Kotiva kota kivaseo vi vaiinkia via qoiima seo. Viva Kotia maaqu vohaiqa vakakaiaa sa quqaa vivave kia saara Kotiva via qoiima seo.

¹⁹ Maa ahasaa saara uva vaiano. Ovavano vakaini kuvimanka vaiinki nahenki sa via quahama amikarai visa sonkia ariraaqai quahe vai. Vaiinki nahenki saiqavano manta saiqa vaimankaa ki visa sa vi ovaa quahama amike.

²⁰ Manta saiqa vare vai vaiinkiva vovano vovano navukaiqihaoma sa vi ovaa quahama amikarai sa ovavano vainaini vio. Ovavano ki vaaqu saiqa akaama kimikaanto kihao sa ovavano vainaini vio. ²¹ Viva minkima vaivo quqaa saiqa vare vai vaiinkiva sa qekarai ovavano vainaini vio. Viva vivo ovavano via saiqa akaama amikaimanka vaiinki nahenki kavaavo vi vaiinkiva Kotia uva iihao Kotia saiqa vare vaia.

9

Isuva avu qimpa vu vaiinkia soqema soa

¹ Isuva ou vihao kavovo vaiinki vovano nai noa auhaqinkaio avu qimpa vuva vaumanka ² Isua vainkinavu Isua irema, Maara ki vaiaa vaiinkio, kavave manta saiqa vaa saivoe via saara vi vaiinkia avu nai noa auhaqinkaio qimpa vio ivo? Naie, via nosa qosae manta saiqa vara saavaoe via saara via avu qimpa vio ivo? kinka.

³ Minki kuvo Isuva aqao kio, Sama nai manta saiqa varaia saara via avu qimpa vio ivo. Sama via nosa qosa manta saiqa vararaa saara via avu qimpa vio ivo. Ne vi vaiinkiaqinkai Kotia saiqa kavaake kio via avu qimpa vio ivo. ⁴ Kotiva ki kikikai saiqa kenavu aakikainaaqaa varaqi vieave. Entama viao sa vovano ho saiqa varaanaove. ⁵ Ke vakaini vaiha ke ovavano ikaintema se ikaqi vuaia vakaini vaisa ho kavevaave, kio.

⁶ Minki kivaseo Isuva vakaqaa kaara vihiseo kaaraqo horaiqama seo viki avu qimpa vua avuqaa kaaqau amikeo kihao, ⁷ Oku Siromi varuvaqi, Akikaia namaiqi munku nena vii mintuqaane, kio. Minki kuvo vi vaiinkiva kunte io munku nai vii mintuqa sovo via avu rampai vuvo viva vihaio okuranteo ho kavamaqio uio.

⁸ Viva ho kavamaqio ui vaumanka via aaga vausa kavovo aarana vaihao aiaia kimiake ki vau vaiinkiva qaqi uumanka visa via kavema kiha, Ka vaiinkivae uio ivo? ⁹ Aarana oquvio vaihao aiaia kimiake ki vai vaiinkivave? kinka. Kumanka hini usa kiha, Ho vivama ivo, kinka. Kumanka hini usa aqao kinta, Vovanoma uio ivo. Via vii voqaama vaiva uio ivo, kuvo vi vaiinkiva uu nteo nai kihao, Ke maa visama ivo, kio.

¹⁰ Minki kumanka visa via irehama, Nankuma saivoe ai avu rampai vio ivo? kinka. ¹¹ Kuvo viva visa kiva nimio kihao, Vaiinki vovano via auku Isuva viva kaara vihiseo horaiqama seo ki kivuqaa kaaqau kimikeo kiriara kihao, Siromi varuvaqi munku nena vii mintuqaane, kimanka ke munku mintuqa sauo ki kivu rampai vimanka ke ho kavamaqi uuo, kio. ¹² Minki kumanka visa via irema, Viva kaini vivaae uuarao? kinka. Kuvo, Nai kainie vio ivo? Sa ke kave uo, kio.

¹³ Kumanka visa haau avu qimpa vua vika vae vuu Paresi vaiinkinavu vaunaini sanku. ¹⁴ Isuva maara entaqaa hora kaaqau seo vi vaiinkia avu rampai soa. ¹⁵ Visa Paresi vaiinkinavu vaunaini via vuu somanka Paresi vaiinkinavu vi vaiinkia irehama, Nankuma saivoe ai avu rampai vio ivo? kuvo viva kihao, Viva hora vaaseo ki kivuqaa kaaqau kaimanka munku kenka vii mintuqa sauo ki kivu rampai vimanka ke ho kave uo, kio.

¹⁶ Viva minki kumanka Paresi vaiinki hini susa kihama, Vi saiqaqaa varaiva maara entaqaa minkio ivo. Viva maara entaqaa sa minkiakaa vaivo viva uva raqa sehao minkio ivo. Minkivaa kio viva sa Kotiva inaihaio kuvivave, kinka. Kumanka hini susa kihama, Aqao, nankumaseoe manta vaiinkivano vi saiqaqaa noa saiqa ho varaanaove? kinka. Minki kivase hini usa vo uva kumanka hini usa vo uva kinka.

¹⁷ Qaiqaqaa Paresi vaiinkinavu via irehama, Ae viva ki kivu rampai seo ivo kianaave. Vi vaiinkiaa ae nana uvae kiarao? Viva nankuma vai vaiinkivae ai avu rampai se ivo? kuvo vaiinki viva kihao, Viva poropeti vaiinkivanove. Kotiva via saihaqi vaivo viva saiqa vae vaio ivo, kio.

¹⁸ Minki kumanka Iuntaa vaiinkinavu sa via uvaa quqaave kirai vi vaiinkiaa kiha, Ae una kihaama ki kivu rampai vivo kiarao. Haau sa ai avu qimpa vuave, kinka. Minki kivase vi vaiinkia nosa qosa naaromanka vikanta ¹⁹ anumanka vikanta irehama, Vaiinki maa nikanta maaquve? Quqaave via nai noa auhaqinkaio avu qimpa vuave? Nankuma saivoe via avu rampai vivoe ho kaveo ivo? kinka.

²⁰ Kumanka via nosa qosa kihama, Maa vaiinkia kikanta maaquve. Via avu haau auhaqinkaio qimpa vuave. ²¹ Nai nankuma saivoe via avu rampai vio ivo? Nai kavave via avu rampai seo ivo? Viva nouqamavivave. Ne nenka via

ireha kavaake. Viva homa ninka kiva nimianaove, kinka. ²² Vikanta Iuntaa vaiinki kave vakausa naaku qekehama minki kuama. Iuntaa vaiinki noanavu vaasa uva kivase kihama, Vaiinki vovano Isuaa mesaia vaiinkivano kinavu saihaqieva anivave kiantoave. Vovano minki kiea via saara via akihama maara naavuginkai akikamasaaio veva nteo esaara vuaie, kinka. ²³ Minki kivaseha uva kivakooa ki via nosa qosa Iuntaa vaiinki noanavu naaku qekehama kiha, Viva nouqamavivave. Nenka via ireha kavaake, kinka.

²⁴ Kumanka visa qaiqaama haau avu qimpa vua aarema kihama, Ae Kotia quahama amikaakaave. Isuva manta vaiinkive, kinka. Kuvo vi vaiinkiva kihao, ²⁵ Isuva nai manta vaiinkie soqe vaiinkie ke sama via osara ii uo. Ki kivu qimpa vua rampai saiaa viaaqaima ii uo, kio. Kumanka visa via irehama, ²⁶ Viva ai nankie ivo? Viva nankumaseoe ai avu rampai seo ivo? kinka. Kuvo viva kihao, ²⁷ Ke viaa ni kiva nimuamanka ne sa iriavo? Nankihae vi uvaa qaiqaa iiesave? Nevaka vo? Nevaka via vainki vaiesae qaiqaa vi uvaa iravo? kio.

²⁸ Kumanka visa via noaiqamase akiha kiha, Arema via vainki vaihaa via uva iaravave. Kenavu kenka saivaqaa Mosea uva iiqi vuausave. ²⁹ Kotiva Moseaa uva kivakoa kenavu iiqi vunaama ivo. Isuaa vi vaiinkiva qumina vaiinkive. Kenavu sama viva vihaio ani osaraa ii uo, kinka.

³⁰ Visa minki kuvo viva sauqu runkinkii ihao Ise, kio, Ki kivu rampai kimikaiaa viva vihaio ani osaraa ne sae iriavo?

³¹ Kenavu iuo Kotiva sama manta vaiinki uva ii vaivama ivo. Kotiva nai uva iiha ni vaia vaiinkisa visa uvaqai ii vaivama ivo. Via auku kure re vaiasa visa uvaqai Kotiva ii vaivama ivo.

³² Haau maa vakaa hoqaramako entaaqaankaio sa vaiinki vovano nai noa auhaqinkaio avu qimpa vua rampai amikoama ivo. ³³ Isuva sa Kotiva inaihaio kuvuae kio sa ki kivu ho rampai kimikaikiio, kio.

³⁴ Vi vainkiva minki kumanka visa kihama, Ai vaaqu vainki vakakaivave. Ae vo? Ae kinavuvakae maara uva humiqenaave? kinka. Minki kivase visa vaiinki via rarau vae veva maara naavuginkai vahaagaini aquse.

³⁵ Via vahaagaini aqu sovo Isuva visa via rarau aqusoaa iio vi vaiinkia ranta seo kihao, Ae vakaini vakakai vainkiaae quqaa vivave kinaave? kio. ³⁶ Kuvo vaiinki viva irehaoma, Noa vaiinkio, viva kavave? Ae kiva kimiaqe ke viaa quqaa vivave kiae, kio. ³⁷ Kuvo Isuva kiva amio, Ae kave vaiaausa ke maa visama ariara ki vai uo, kio.

³⁸ Minki kuvo viva kihao, Noa vaiinkio, quqaama ae vivave, kio. Kivaseo viva Isua avuqaa koi sau aravio via quahama amikeo vauvo ³⁹ Isuva kihao, Ke vaiinki nahenki raira saea

vakaini kuvuausave. Avu qimpa visa kavaakea kuvuausave qaqi kavesa avu qimpa vuakea kuvuausave, kio.

⁴⁰ Minki kumanka Paresi vainkinavu vi uvaa ii Isua irehama, Kinavu kivue qimpa vio ivo? kinka. ⁴¹ Kuvo Isuva kiva nimio, Ni nivu qimpa viavauve sa niqaa uvavano vaianaove. Ne kiha kenavu ho kave uo ki vaiavo. Minki ki vaiaraa kio via saara niqaa uva vaianaove, kio. Isuva minki kuama.